

М. В. ГОЛУБЧИКОВ

М. В. Голубчиков, завідувач кафедри медичної статистики НМАПО імені П. Л. Шупика, доктор медичних наук, професор

Н. М. Орлова, професор кафедри медичної статистики НМАПО імені П. Л. Шупика, доктор медичних наук, доцент

О. К. Толстанов, професор кафедри медичної статистики НМАПО імені П. Л. Шупика, доктор медичних наук, доцент

О. Б. Тонковид, доцент кафедри медичної статистики НМАПО імені П. Л. Шупика, кандидат медичних наук, доцент

Досвід кафедри медичної статистики у підготовці лікарів з питань використання міжнародної статистичної класифікації хвороб 10-го перегляду

Вступ

Міжнародна статистична класифікація хвороб (МКХ) є основним інструментом розробки інформації про здоров'я населення та діяльність закладів охорони здоров'я. Вона забезпечує методичну єдність і співставлення результатів вивчення захворюваності населення, причин смерті як у межах країни, так і між країнами [2].

В Україні, згідно з Постановою Кабінету Міністрів за № 326 від 04.05.1993 р., «Про концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку та статистики», з 11.01.1999 р. Міжнародна статистична класифікація хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я 10-го перегляду (МКХ-10) запроваджена у всіх закладах охорони здоров'я, але до цього часу у практиці охорони здоров'я мають місце численні недоліки щодо кодування захворювань та причин смерті з використанням даного міжнародного документа.

Саме з метою подолання цих помилок і забезпечення вірогідності статистичної інформації, яка використовується у системі охорони здоров'я, кафедра медичної статистики Національної медичної академії післядипломної освіти Міністерства охорони здоров'я України здійснює підготовку лікарів з питань використання МКХ-10 при реєстрації випадків захворювань та смерті.

Мета роботи: узагальнити досвід роботи кафедри медичної статистики у підготовці лікарів з питань статистичного обліку випадків захворювань і смерті із використанням МКХ-10.

Матеріали та методи

Робота виконана із використанням системного підходу та інформаційно-аналітичного методу.

Результати досліджень та їх обговорення

Вірогідність статистичної інформації, що використовується у галузі охорони

здоров'я, значною мірою залежить від якості статистичного обліку, який у галузі здійснюється лікарями клінічного профілю. Тому важливим напрямом діяльності кафедри медичної статистики є тематичне удосконалення лікарів різних спеціальностей з питань обліку випадків смерті та захворюваності відповідно до сучасних міжнародних стандартів. Для даного контингенту лікарів кафедрою медичної статистики проводяться цикли тематичного удосконалення (ТУ): «Основи медичної демографії з обліком випадків захворювань та смерті з використанням МКХ-10».

Актуальності даним циклом надає також та обставина, що впродовж останніх років оновлено та перезатверджено цілий ряд облікових документів, за допомогою яких здійснюється реєстрація випадків захворювань та смерті, а також інструкцій щодо їх заповнення, що також потребує здійснення тематичної підготовки з цих питань лікарів усіх спеціальностей [3, 4].

Метою даного циклу тематичного удосконалення є ознайомлення слухачів з основами медичної демографії та статистики захворюваності, вивчення принципів побудови та технології використання МКХ-10, одержання необхідних навичок з реєстрації захворювань та випадків смерті відповідно до МКХ-10.

Навчальний план та програма циклу ТУ «Основи медичної демографії з обліком випадків захворювань та смерті з використанням МКХ-10» передбачають висвітлення:

- значення та місця інформації про стан здоров'я населення в організації та управлінні охороною здоров'я;
- практики та перспектив використання сучасних інформаційних технологій у діяльності практичного лікаря, зборі ним інформації про стан здоров'я населення;
- значення діяльності практичного лікаря в забезпеченні галузі охорони здоров'я вірогідною інформацією про стан здоров'я населення;
- проблемних питань вивчення здоров'я населення та місця захворюваності та демографічних показників в його оцінці;
- актуальних питань основ теорії медичної статистики та їх необхідності для забезпечення вірогідності інформації про стан здоров'я населення;

- принципів побудови, теоретичного та практичного значення Міжнародної класифікації хвороб та особливостей реєстрації захворювань та причин смерті відповідно до МКХ-10.

Перераховані питання включені до розділів програми: проблеми та напрямки реформування системи охорони здоров'я України (6 годин), практика та перспективи використання сучасних інформаційних технологій в діяльності практичного лікаря (12 годин), основи теорії статистики, демографічних процесів та захворюваності населення (24 години), облік та реєстрація захворюваності та випадків смерті згідно до Міжнародної класифікації хвороб 10-го перегляду (100 годин), та створюють основну теоретичну та практичну базу, яка необхідна лікарям різних лікувальних відділень закладів охорони здоров'я для виконання їх професійних обов'язків та забезпечення сучасних міжнародних вимог до збору статистичної інформації про захворюваність та смертність населення.

Навчальні години на даному циклі розподіляються за видом занять наступним чином: 38 годин лекційного часу, 68 годин семінарських та 44 години практичних занять.

Для вивчення розділу програми «Облік та реєстрація захворюваності та випадків смерті згідно з Міжнародною класифікацією хвороб 10-го перегляду» у навчальній програмі передбачено 8 лекційних годин, 58 годин семінарських та 34 години практичних занять.

На лекційних заняттях викладаються принципи побудови, теоретичне та практичне значення МКХ, історія її створення, особливості МКХ-10 та її використання у практиці охорони здоров'я. Матеріали усіх лекцій візуалізуються шляхом проведення слайдових презентацій за допомогою мультимедійної техніки, електронні версії яких слухачі можуть отримати на власний носій з подальшим використанням у практичній діяльності.

Вимоги до формулювання та кодування діагнозу відповідно до МКХ-10 за всіма класами хвороб вивчаються на семінарських заняттях.

На практичних заняттях слухачі відпрацьовують практичні навички із заповнення облікових документів для реєстрації випадків смерті та захворюваності із використанням МКХ-10, зокрема,

оволодівають алгоритмами послідовного запису діагнозу та формулювання основного захворювання в розділі «причина смерті» лікарського свідоцтва про смерть, технологією кодування причини смерті відповідно до МКХ-10, технологією заповнення талону для запису заключного діагнозу (ф. 025/0) та кодування діагнозу відповідно до МКХ-10.

Колектив кафедри постійно працює над вдосконаленням методики викладання на циклах ТУ та запроваджує у навчальний процес сучасні технології та засоби навчання. Так, на циклах ТУ «Основи медичної демографії з обліком випадків захворювань та смерті з використанням МКХ-10» кафедра використовує ліцензовану комп'ютерну програму «RUTENDON», яка розроблена під егідою ВООЗ.

«RUTENDON» є пакетом програм для навчання, котрий створений для забезпечення лікарів, які вивчають МКХ, ретельно розробленими принципами кодування діагнозів та причин смерті. Дані програми мають за мету забезпечити розуміння концепції, важливості та методів точного кодування діагнозів, принципів побудови МКХ-10, а також відпрацювання практичних навичок щодо кодування захворюваності та смертності з використанням МКХ-10. Цей комп'ютерний курс детально пояснює, яким чином визначати коди з переліку рубрик МКХ-10 для даних захворюваності та причин смерті. Деякі коди пояснюються більш детально, ніж вони можуть бути використані, з достатньою кількістю прикладів, для того щоб забезпечити формування досвіду відповідних процедур кодування.

Комп'ютерний курс навчання поділяється на 3 модулі:

- 1) використання «RUTENDON»;
- 2) анатомія і фізіологія;
- 3) кодування діагнозів із використанням МКХ-10.

Перший модуль є дуже стислим та містить загальні положення, які необхідно знати до початку навчання. Другий модуль є факультативним і дозволяє лікарям, у разі потреби, повторити основи анатомії та фізіології людини. Третій модуль є провідним, саме він передбачає вивчення кодування. Він має наступну складну структуру:

- Введення в кодування діагнозів
- МКХ і її історія

▪ Навчання кодуванню з використанням МКХ-10

♦ Побудова МКХ-10

- Томи 1, 2 і 3
- Структура кодів в МКХ-10

Том 1. Повний перелік рубрик

- Розташування
- Структура і термінологія
- Умовні позначення
- Класи (I–XXI)

♦ Том 3. Алфавітний покажчик

- Структура та використання

♦ Як кодувати

- Використання томів 1 і 3

♦ Факультативне використання більше ніж одного коду

- Система подвійного кодування
- Наслідки / Віддалені наслідки
- Використання додаткового коду

♦ Перехід від МКХ-9 до МКХ-10

- Попередній тест
- Побудова МКХ-10
- Том 1. Класи (I–XXI)
- Том 3. Покажчик

♦ Заключний тест після курсу «Вивчення кодування в МКХ-10»

♦ Кодування захворюваності відповідно до МКХ-10

- Огляд кодування захворюваності
- Основна концепція
- Правила вибору «Основного стану»
- Кодування «Основного стану» та «Інших станів»
- Заключний тест із кодування захворюваності

♦ Кодування смертності відповідно до МКХ-10

- Огляд кодування смертності
- Кодування смертності
 - Концепція основної причини
 - Загальні принципи та правила
 - Правила модифікації
 - Інтерпретація «наслідків»
 - Злоякісність
- Заключний тест із кодування смертності

Комп'ютерна система навчання містить цілий ряд проміжних та заключних тестів. Наприкінці кожного класу МКХ-10 та інших підрозділів курсу наводяться тести, які забезпечують зворотній зв'язок із слухачами, тобто слухачі знають, вірно чи ні вони відповіли на кожне запитання. Крім того, у разі невірної відповіді, програма дає рекомендації, які розділи або підрозділи курсу слід пройти повторно.

«RUTENDON» передбачає проходження трьох заключних тестів: загальні принципи кодування; кодування захворюваності; кодування смертності.

Комп'ютерний курс «RUTENDON» є дуже інтенсивною формою навчання. Загальний термін навчання оцінюється його розробниками у 40 годин. Наша практика свідчить про необхідність виділення 66 академічних годин на навчання із застосуванням даного комп'ютерного курсу. «RUTENDON» використовується кафедрою у ході вивчення наступних підрозділів програми: «Вимоги до формулювання та кодування діагнозу відповідно до МКХ-10 за окремими класами хвороб», «Кодування причин смерті відповідно до МКХ-10», «Кодування захворюваності відповідно до МКХ-10».

Позитивною рисою комп'ютерної системи навчання є її модульна побудова, що дозволяє викладачу гнучко моделювати навчальний процес, плануючи та використовуючи модулі у найдоречнішій для кожного слухача послідовності. Це дозволяє враховувати початковий рівень підготовки та фах лікарів, а також індивідуальні темпи та особливості роботи кожної особи. Процес навчання відбувається у вигляді активного діалогу з навчальною програмою, кожний крок в опануванні програми оцінюється комп'ютерною системою і даються настанови щодо подальшої тактики навчання (можливість продовження або необхідність повернення до попередніх підрозділів). Лікарі з цікавістю працюють з даною навчальною програмою, яка весь час концентрує їх увагу і спонукає до постійної активної самостійної роботи. Слід відзначити, що у разі такої методики навчання засвоєння технології використання МКХ-10 та опанування практичних навичок із кодування захворюваності та випадків смерті слухачами відбувається більш усвідомлено та швидшими темпами, порівняно з використанням традиційних ситуаційних завдань. Аналіз результатів заключного іспиту, який відбувається у формі усної відповіді на два теоретичні запитання та вирішення одного ситуаційного завдання з кодування захворювання або причини смерті, та результатів заключних тестувань за програмою «RUTENDON» показав їх повну відповідність.

З моменту проведення перших циклів тематичного вдосконалення «Основи медичної демографії з обліком випадків захворювань та смерті з використанням МКХ-10» (у 2002 р.) на кафедрі медичної статистики на них навчалось понад 1500 лікарів. Результати анкетування слухачів засвідчують їх задоволеність змістом навчальної програми, методики викладання, науковим рівнем та практичним значенням занять, які проводяться на кафедрі.

Усвідомлюючи той факт, що далеко не всі лікарі, які беруть участь у реєстрації випадків смерті та захворюваності та їх кодуванні, можуть пройти навчання на відповідних циклах кафедри медичної статистики, співробітниками кафедри підготовлені методичні рекомендації, затверджені Міністерством охорони здоров'я України: «Кодування захворюваності та смертності у відповідності до Міжнародної статистичної класифікації 10-го перегляду» [1]. У даних методичних розробках викладено основні принципи використання МКХ-10, правила заповнення статистичних облікових документів (лікарського свідоцтва про смерть, свідоцтва про перинатальну смертність, карти хворого, який вибув із стаціонару), наведено конкретні приклади використання МКХ-10 у практиці вітчизняної медицини, здійснено адаптацію кодів МКХ-10 до особливостей вітчизняної діагностичної термінології.

Висновки

Таким чином, кафедра медичної статистики накопичила достатній досвід щодо забезпечення післядипломної підготовки лікарів усіх спеціальностей з питань принципів побудови та технології використання МКХ-10 та формування у лікарів практичних навичок обліку випадків захворювань і смерті із використанням МКХ-10.

У навчальний процес на кафедрі запроваджені сучасні автоматизовані навчальні системи, технічні та візуальні засоби навчання.

Колектив кафедри і надалі у своїй роботі буде докладати максимум зусиль для підвищення рівня статистичної підготовки лікарів та забезпечення достовірності статистичної інформації, яка використовується в системі охорони здоров'я, та відповідності її міжнародним стандартам.

Список літератури

1. Кодування захворюваності та смертності у відповідності до Міжнародної статистичної класифікації 10-го перегляду : методичні рекомендації / М. В. Голубчиков, В.П. Сільченко, І.В. Іркін [та ін.]. — Київ : МОЗ України, Центр медичної статистики МОЗ України, Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика, 2008. — 89 с.
2. Міжнародна статистична класифікація хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я. Десятий перегляд (МКХ-10). — Женева : ВООЗ, 2001. — Т. 2. — 184 с.
3. Про затвердження форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення, що використовуються у закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності та підпорядкування : наказ МОЗ України від 14.02.2012 р. № 110 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міністерства охорони здоров'я України. — Київ. — Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20120214_110.html — Назва з екрана.
4. Про затвердження форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення, що використовуються у закладах охорони здоров'я, які надають амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу населенню, незалежно від підпорядкування та форм власності : наказ МОЗ України від 29.05.2013 р. № 435 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міністерства охорони здоров'я України. — Київ. — Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20130529_0435.html — Назва з екрана.

Резюме

Досвід кафедри медичної статистики у підготовці лікарів з питань використання міжнародної статистичної класифікації хвороб 10-го перегляду

*М. В. Голубчиков,
Н. М. Орлова,
О. К. Толстанов,
О. Б. Тонковид*

У статті узагальнено досвід кафедри медичної статистики Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика з підготовки лікарів різних спеціальностей на циклах тематичного удосконалення «Основи медичної демографії з обліком випадків захворювань та смерті з використанням МКХ-10». Представлено основні розділи навчальної програми, розподіл навчальних годин за видами занять. Викладено методику використання навчальної комп'ютерної програми «RUTENDON» для формування у лікарів розуміння концепції, важливості та методів точного кодування діагнозів, принципів побудови МКХ-10, відпрацювання у них практичних навичок з кодування захворюваності та смертності відповідно до МКХ-10, а також здійснення рубіжного і заключного контролю знань слухачів.

Ключові слова: кафедра медичної статистики, післядипломна підготовка лікарів, міжнародна класифікація хвороб.

Experience of the Department of Medical Statistics in doctors training on use international classification of diseases 10th revision

*M. V. Golubchykov,
N. M. Orlova,
O. K. Tolstanov,
O. B. Tonkovid*

This paper summarizes the experience of the Department of Medical Statistics of National Medical Academy of Postgraduate Education named after P. L. Shupyk in teaching of doctors of different specialties on the Advanced training courses: «Bases of a medical demography and account of cases of death and the diseases of the population with the help of ICD-10». Main sections of the curriculum cycle, the distribution of teaching hours for occupations are described in the article. Technique of usage of educational computer program «RUTENDON» for the formation of understanding of the concept, importance and methods of accurate coding of diagnoses, design principles of ICD-10, practical skills of morbidity and mortality coding according to the ICD-10 and monitoring the knowledge of physicians are presented.

Key words: Department of Medical Statistics, postgraduate training of doctors, International Statistical Classification of Diseases.

Summary

Опыт кафедры медицинской статистики в подготовке врачей по вопросам использования международной статистической классификации болезней 10-го пересмотра

*М. В. Голубчиков,
Н. М. Орлова,
А. К. Толстанов,
О. Б. Тонковид*

В статье обобщен опыт кафедры медицинской статистики Национальной медицинской академии последипломного образования имени П. Л. Шупика по подготовке врачей разных специальностей на циклах тематического усовершенствования «Основы медицинской демографии с регистрацией случаев заболеваний и смерти с использованием МКБ-10». Представлены основные разделы учебной программы цикла, распределение учебных часов по видам занятий. Изложена методика использования учебной компьютерной программы «RUTENDON» для формирования у врачей понимания концепции, важности и методов точного кодирования диагнозов, принципов построения МКБ-10, практических навыков кодирования заболеваемости и смертности в соответствии с МКБ-10, а также осуществления рубежного и заключительного контроля знаний слушателей.

Ключевые слова: кафедра медицинской статистики, последипломная подготовка врачей, международная статистическая классификация болезней.